

ישפיעו גם על בני הבינונים, והשפעת אנשים אלו העושים מלאכתם באמונה ובהתלהבות תגרום שעניני הקהל יתנהגו ע"פ תורתנו הקדושה.

בזמננו הדאגה לחינוך הבנים העניים היא מעשה חסד, ולחינוך הבנים העשירים היא מעשה הצלה ממש לה' ולתורתו. יתן ה' ותצליחו במעשה הצלה הגדול הזה והוא ית' ישלח לכם את עזרו מקודש.

בכבוד והערצה רבה

הרב הירש

[פראנקפורט. ג' סיון תרל"ג]

סימן נד

בענין מילה בלי מציצה

ב"ה פראנקפורט א"מ יום ה' שקלים תרמ"ו לפ"ק

לכבוד התורני והרבני המפואר והנכבד כש"ת מהו' יונה קוניגסהעפער נ"י, שומר משמרת הטוב והתושיה בק"ק פירדא יע"א.

זכרתי לגי"ה אשר שאול שאלני מכ"ת נ"י על ענין המציצה בכלל, ומה יעשה איש ירא אלקים אם יקרא איש מכת החדשים אותו למול את בנו אך בתנאי לבלתי עשות המציצה, היתן מקום לבקשה כזו וימול בלא מציצה או לא ימול כלל.

על זה לא אחדל מחוות דעתי הקלושה, אשר כל הנאמר ונשנה בזמננו נגד המציצה הכל דברים

בטלים. הלא בהיות רבבות אלפי ישראל יחדיו

בימי קדם היו לאבותינו ז"ל בשנה אחת ידיעות

ע"י הנסיון בעניני המילה והמציצה אלף פעמים

יותר מלכל רופאי זמננו בכל שנות חייהם בקרב

תפוצות עמנו. ואם חז"ל הורונו היות ביטול

המציצה סכנה לילד הנימול, אי אפשר כלל

להסתפק באמיתת דבריהם. וגם כמדומה לי

במחכ"ת טעות (בידוע) [בידור] לומר שחכמי זמננו

העזו לומר אדרבא המציצה היא היא סכנה

לילד, זה לא שמעתי. לכל היותר אמרו שהיא

דבר שאין בו צורך לרפואת הנימול ויש לבטלו

מחמת שראינו אשר ילדים רבים באו לידי סכנה

בעקבות המציצה. ובעו"ה אין להכחיש שאין זה

שקר מוחלט אלא אמת הוא שנחלו וגם נסתכנו

לה'. להם מלמד (שם סי' ט"ו ורא"ש ב"ב פ"ב סי' ז').

מתוך הנ"ל יוצא כי חובת החינוך מוטלת לא רק על ההורים העשירים, אלא היא חובת הציבור כולו. כל מי שידו מגעת הוא בכלל כופין זא"ז להתקין חינוך מתאים לבניהם, וחייבים לדאוג גם לבני העניים: הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה (נדרים פ"א ע"א). לפי פרש"י שם אין הכוונה שדי לנו לחנך בני העניים, אלא הכוונה היא שלא להזניחם "שלא יהיו קלים בעינינו ללמדם תורה", כי הרבה פעמים קרה שדוקא מבני העניים יצאו המאורות הכי גדולים בכלל ישראל.

אך מה שנוגע לבין אדם למקום, חובת האב העשיר ללמד את בנו קודמת לחובתו ללמד את בן חבירו העני. כי חובת האב ללמד את בנו היא חובה מצד הורשת התורה. והחוב ללמד את בן הזולת הוא חוב מדין תורת הצדקה, וכמו שנפסק מפורש (יו"ד סי' רמ"ה ס"ד), חייב להשכיר מלמד לבנו ללמדו, אבל לבן חבירו אינו חייב להשכיר.

אשר על כן המסים שנגבו מעשירי הקהל צריכים להוציא קודם לחינוך בניהם הם, ואחרי כן לחינוך בני העניים. והנה ידוע שקדושת בית המדרש עולה על קדושת בית הכנסת ומותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש (אור"ח סימן קנ"ג ס"א) ומוכרים ביה"כ וכן שאר דברים שבקדושה, ואפילו כל ספרי תורה שבהיכל ללמוד תורה; (עיין יו"ד סי' ע"ר ס"א), ולכן חובת הקהל לחינוך הבנים עולה על כל צרכי ציבור. יתר על כן, כל תיקוני הקהל אינם חשובים כלל אם מזניחים את חינוך הבנים. כל הבנינים המפוארים וספרי תורה המקושטים כסף וזהב הם ללעג ולשחוק אם אין בנים שבאים שם להתפלל וללמוד ולהקדיש את חייהם לתורה ולתעודה מתוך יראת ה' טהורה והתלהבות.

ומה שהוא אמת בכל דור, יש לו משמעות יתירה בדורנו אנו. אם איננו מצליחים להלהיב את בני העשירים, הנה המכשולים והפתויים רבים הם, ומה יעשה הבן שלא יחטא. רק ע"י לימוד התורה אפשר לנו להציל את נעורינו. ואם בני הקצינים יהיו בני תורה ומכבדי התורה ולומדיה,

1. אחד השטחים בו החלו המתחדשים בפעולותיהם היה ענין המציצה, אשר זממו לבטלה מכל וכל, וכן רצו לבטל גם את המילה, ע"י באוסף חוות דעת רבנים על המילה, (ראבבנישע נטאכטען אויבער די כשניידונג), אשר אסף והוציא לאור רבה של פראנקפורט ע"מ, הרב זלמן טריר (פראנקפורט, תר"ד). מכתב שנדפס שם.

בספרנו כמדור האגרות סי' א'. בספר "תורת קנאות" — אוסף מכתבים מרבני הדור נגד אסיפת המתחדשים בכרוינשווייג (אמסטרדם תר"ה), צורף גם כחלק שני לקובץ "קנאת ציון" (אמסטרדם תר"ו), מזכירים רבינו (הובא בספרנו מדור האגרות סי' ב') והרב יהודה אסאד אב"ד סעמניץ ובעהמ"ס "יהודה יעלה",

שוללים לגמרי את מצות המציצה שהיא מעיקרי דיני המילה. והנה למצות מילה יש שלושה חלקים, מילה פריעה ומציצה, ועי' ברמב"ם הלכות מילה פ"ב ה"ב שכתב ז"ל, כיצד מוהלין חותכין וכו' ואח"כ פורעין וכו' ואח"כ מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים כדי שלא יהיה סכנה, עכ"ל. את החלק השלישי הזה, היינו מציצה, משמיטים לגמרי בעוה"ר בהרבה מקומות במדינתנו, או משום חשש סכנת מחלה מדבקת או משום פקודת הרשות שאסרו את המציצה, איסור שמהווה התערבות הרת סכנה לקיום המצוות.

לבן שמח לבנו — ואנו בטוחים שכל יהודי הירא וחרד לדבר ה' ישמח אתנו — בקבלת ההצעה מצד רופאים מומחים ברי-סמכא בחכמת הרפואה שהציעו שיטה חדשה אשר על ידה אין אפשרות של התדכקות, וגם יוצאים בזה חובת מציצה לפי הש"ס והפוסקים.

נא"ה. הקטע הבא עד ד"ה "והנה תוהו" הוא תיאור החומר בנזקם אחר במהות השפופרת ופועלתה ושלבנו אותו כאן כדי שיובנו שאר הזברים.

מציצה בשפופרת כיצד? לוקחים שפופרת קטנה בת 6.5 סנטימטר בערך שנעשתה מזכוכית ביחוד לתכלית זו, השפופרת פתוחה משני צדיה, בראשה האחד אשר שם מוצץ המוהל את הדם יש כדור של צמר גפן סטרילי שמונע ביאת הרוק של המוהל לתינוק, ומונע גם הגעת הדם של התינוק לפי המוהל. בגלל הנחת צמר הגפן נוצר ראש השפופרת כמין כדור פתוח כדי שלא יוזז צמר הגפן אנה ואנה בשעת המציצה. את ראשה השני של השפופרת מניחים בחוזק על ראש הגיד באופן שאי אפשר לאויר להכנס בין השפופרת ובין העטרה. כפי עדות הרופאים אין לחוש לצערא דינוקא בהנחת השפופרת כי העור חלק מאד, ואם השפופרת מונחת בהידוק סמוך לראש הגיד אין התינוק מרגיש בזה כלל. וכשהמוהל שואב ומוצץ דרך השפופרת הוא מוציא את הדם ממקומות הרחוקים וכפי חיובו ע"פ הדין, אולם אם המוהל מרגיש שהוא שואב אויר ואין דם יוצא — זהו סימן שהשפופרת אינה מונחת בחוזק כראוי, ופשוט שאינו מקיים מצוות המציצה.

והנה ממה שאמרו בגמ' שבת קל"ג ע"ב, האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ועברינן ליה, עכ"ל, ומן העובדה שמחללים את השבת כדי

ילדים שנמולו ונתמצה חבורת המילה ע"י המוהל. אכן לא באה הרעה הזאת ע"י עיקר מעשה המציצה, אלא מחמת שהיה המוהל איש טמא שפתים אשר מורסה ארסית בפיו אשר קנה בלכתו בדרכי פריצות הזנות, ונשיקות אנשים כאלה על חבורה הם המה נשיקות שונא היורדים חדרי מות. ותחת אשר העיוז להוציא לעז על דברי חז"ל הקדושים והטהורים, היה להם להזהיר כל אב לבלתי הכניס ילדיו בבריתו של א"א כי אם ע"י איש ירא אלקים אשר דרכו בקודש ואין לחשדו היותו הולך בדת לא טהור. וזה לענ"ד באמת חוב מוחלט בדורנו היתום הזה על כל איש אשר חנן אותו אלקים לקיים מצות א"א בבנו הילוד לו.

אבן מה יעשה מוהל ירא אלקים בבוא איש אוהב חדשות אליו למול את בנו אך בתנאי שלא יעשה המציצה. לענ"ד מוטב לו למשוך את ידו ולא ימול הוא ולא יעבור על דברי חז"ל שגזרו להעביר מוהל דלא מייץ. הלא לא עליו המצוה כי אם על האב, ואם הוא לא ירצה לעשות המצוה כאשר ציוונו חז"ל, אין להמוהל לסור בעבורו ממעגלי צדק ולהחזיק בזה ידי עוברי עברה, רק ירים דגל התורה והיראה במחנה אחב"י וממנו ילמדו אחרים לעמוד על משמרתם משמרת הקודש כאשר היא מורשת לנו מאבותינו נ"ע. כי בזה לענ"ד צדקו דברי אמו"ר הגאון המנוח יעקב יוקב עטטלינגר ז"ל אשר אין מציצה כי אם בפה, ואין ספוג או שאר מיני תחבולה פועל המציצה למצות הדם ממקומות הרחוקים כדברי הרמב"ם ז"ל.

וק' יערה עלינו רוח טהרה ויראה שלא יקרבו עוד אנשים שאינם הגונים לעבוד עבודתו, ויזכה אתכם להקים ולקיים משמרת מצוותיו על תילה, כנפשו ונפש מכבדו ומוקירו.

הק' שמשון

בן לא"א במהו' רפאל הירש פ"פ זצ"ל

סימן נה

בענין מציצה במילה ע"י שפופרת של זכוכית*

[פראנקפורט, כ"ח כסלו תרס"ט]

זה זמן כבר שאנשי שלומנו אשר שמירת המצוות נוגעת בלבם כואבים על שבהרבה מקומות

אי אמיתותו כבר הוכיח הגאון הגדול מהר"י יעקב עטלינגר בשו"ת בנין ציון שם.

יש מי שכתב שבמקומות שאסרו השלטונות את המציצה, יסתפקו במילה ופריעה עד שיבא אליהו מלאך הברית ויורה לנו אם המציצה הוא באמת הכרח. אבל מה יעשה הלה אם אליהו מלאך הברית יכריע נגד הצעתו ויפסוק שכל מילה בלי מציצה היא שלא כדין. (ובאמת הלא לא הוכח שענין המציצה שצו עליה חז"ל הוא רק משום סכנה. ברור הוא שבלי מציצה קיימת סכנה ולכן מותרת בשבת, אבל אפשר גם שהמציצה וענינה היא חלק מהמצוה גופה בדומה למילה ופריעה, וכדברי המשנה מוהלין ופורעין ומוצצין, הגם שאינה חלק מהמצוה כמו מילה ופריעה שהרי אם לא היה בהעדר המציצה משום סכנה, היתה אסורה בשבת.) ובכן כאשר אליהו מלאך הברית היה קובע שכל מילה בלי מציצה היא סכנה לוולד וגם חסרון בקיום מצות מילה בשלמות, האם אפשרות זו לבד אין בה כדי להמריץ את אחינו בעלי המצפון להכיר בחובתם ולקיים את פרטי ודקדוקי המצוות כפי שנמסרו לנו בשלמותם. ובודאי ישמחו באפשרות זו שאנו פותחים לפניהם לשוב לקיים את מצות מילה כדת וכדין. אדרבה, מלאך הברית יהיה מרוצה דוקא מאלה שלא חיכו עד שיבא כדי לשאלו, אלא סללו לפני אחיהם את הדרך לקיום מלא של מצות בריתו. נמשך בדרכנו זו ואנו בטוחים שפעולתנו זו היא ברוח כל אחב"י הנאמנים לה' ולתורתו.

כבוד רב

הרב הירש

וא"ה להלן הודעה בענין זה של "אגודת החודים" (די פרייע פטראייניגונג פור די אינטערעסן דאס אורחודוקטען יודענטום) שייסד רבינו ועמד בראשה.

היום שקיימת לנו השפופרת של זכוכית שהוצעה ע"י הרופאים המומחים פרופ' ד"ר פון פטנקופר ופרופ' ד"ר פון נוסבאום, ואשר על ידה אפשר לנו להוציא את דם המילה ממקומות הרחוקים, וכפי עדותם, הרי אפשר לנו לצאת ידי חובת שניהם, דברי חכמינו ז"ל והפוסקים מצד אחד, ומאידך, להבדיל, תביעות חכמת הרפואה ותורת הבריאות וההיגיינה.

לקיים מצות מציצה, יש לראות כמה החשיבו חז"ל את ענין המציצה, וחמירא סכנתא מאיסורא. ואין בר סמכא אפי' מבחינה רפואית גרידא שיכול להתכחש לדברי חז"ל ולומר שבלי מציצה אין סכנה לתינוק, או שאין בו צורך. הלא בשנות דור ודור כשעם ישראל חי במאות אלפיה ביחד, צברו יותר נסיון ויותר ידיעה בענין במשך שנה אחת מאשר עכשיו במשך מאות שנה כשכלל ישראל פזורה בגלות.

ועוד הרי מדברי חז"ל שאמרו שבלי מציצה יש סכנה לוולד עדיין לא מוכרח שכוונתם שהסכנה היא מידית ובכל מקרה נוא"כ מזה שמלו ולא עשו מציצה ולא ראו שהסתכנו אין להביא ראיה כלל. ומי שמעיו לומר ש"בשבילנו" דברי חז"ל, שהאי אומנא דלא מייץ עברינן ליה, אינם מחייבים מעמיד את עצמו בצד הרפורמה, ומי שהולך בדרך הזה הרי במקום להכניס את בנו בבריתו של אאע"ה הוא מכניסו בבריתו של הרפורמה.

והראיה שמביאים שהתרופות של תקופת חז"ל אינן נוהגות היום, והאיספלנית והכמון שמוזכרים בגמ' מותר להחליפם בתרופות של היום, אינה ראיה ודמיון כלל. וכבר כתב הרמב"ם ז"ל ואחר שמוצץ נותן עליה אספלנית או רטייה "וכיוצא בהן", הרי שכתב בהדיא שאפשר בתרופה וברטייה זו או אחרת לפי הזמן והמקום, אך אין זה ענין למציצה שאין לה תחליף כלל. וכבר העיר על זה הגאון מוהר"ר יעקב עטלינגר זצ"ל בשו"ת בנין ציון [ח"א סימן כ"ג, כ"ד].

את הצעת השפופרת אנחנו לא מביאים עבור אלה שמוצצין בפה כדין, אלא עבור אלה, (ואלה הם מאות רבות במקומות רבים), שעד עכשיו לא עשו את המציצה, או משום פחד חולי או משום פקודת השלטונות, עבור אלה המלצנו על שימוש בשפופרת וממליצים עליה כאמצעי לכל יהודי יר"ש ומקיים מצוות, כדי להסיר את כל החששות שיש לו או לשלטונות, וכדי שיוכל לקיים את מצות ההכנסה לבריתו של אאע"ה כבימים ימימה כדת וכדין.

יש מי שהביא בשם החתם סופר זצוק"ל שבמכתב להג"ר אלעזר הורביץ אב"ד וינה כתב כאילו שהמציצה בשבילנו אינה הכרח! דבר זה אינו אמת והוא שקר שהפיצו מתנגדי המציצה, שאת

1. בתשובה להרב אלעזר הורוביץ אב"ד ויעין, נדפס בס' כוכבי יצחק והזכר בס' יד אלעזר סי' נ"ה.

למצוא תיקון אותו ביקשנו זמן כה רב, ולמעכ"ת נ"י במיוחד חנן את הזכות להיות שליח לדבר מצוה רבה כזו. הבה ונסתפק בזה ונשתדל להנהיג את הדבר האחד הזה לפי מיטב הבנתנו, וחפץ ה' בידינו יצליח. אל ניתן ליותר-טוב להיות אויבו של הטוב, אלא נלך אחרי דברי תז"ל שהורונו כי אין עושיין מצות חבילות חבילות.

יהיה רצוי לי מאד אם יואיל מעכ"ת נ"י להטריח את עצמו לבוא לכאן כדי שנוכל לדון פה אל פה על כל השאר, ובס"ד נגיע לתוצאות רצויות (בטובו ימחל מעלתו נ"י שכתבתי על חצי גליון ועם מעלתו נ"י הסליחה).

בכבוד ויקר

הירש

סימן נז

בענין אחד שחריץ ע"י העטרה אינו מגולה

ב"ה אלטאנא. יום א' ד' אב תרכ"ב לפ"ק.

להרה"ג וכו' מ"ה שמשון הירש אב"ד דק"ק ישורון בפ"פ דמייך יע"א.

בדיק לן מר נ"י בשאלה שכאה לפניו באיש אחד בר לבב קרוב לשלושים ונשוי לאשה בת טובים, נסתכלו באקראי במרחץ במילתו ונדמה להם שחותם ברית קודש משונה משאר ב"ב, דהיינו תחת אשר העטרה שלהם גלוי מפנים ומאחור, עטרה שלו גלוי כולה מלפנים, כלומר כל בשר ראש הגיד וגם חוט הגבוה הסובב גלוי מלמעלה ולצד פנים דהיינו ממקור שהוא מתחיל לשפע כנגד הקרקע, אכן מאחוריו במקום שיווד לצד הגוף הוא מכוסה ואין נראה חריץ שבין בשר שבראש הגיד והגיד, ועתה נכנסה הדאגה בלב הקרובים אם מילתו מתוקנת כהלכה או צריכה תיקון באיזמל.

הנה ראיתי כי ידיו רב לו לחקור ולדרוש על כל אופני הדין על נכון, אשר על כן אבוא בקצרה להודיע למעכ"ת נ"י מה שנלענ"ד בנדון השאלה. מר נ"י חקר מה נקרא עטרה לענין מילה, ומצא לצדד במשמעות לכאן ולכאן, ובודאי ראה מה שכתב הב"י בשם החכם הספרדי, כי נמצאו המפרשים והפוסקים מתחלפים בלשונם פעם יורו

כשהתרנו את השפופרת של זכוכית נסמכנו על הרבנים הגדולים הרב מיכאל כאהן מפולדא והרב עזריאל הילדסהיימר מברלין. גם הרב אשר שטרן זצ"ל מהמבורג שבינתיים הלך לעולמו, הסכים על ידינו. וכשהצענו את הדברים לפני הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור שליט"א אב"ד קאוונא, השיב לנו ביום א', כ"ט תמוז תרמ"ח בזה הלשון:

... יקרת מכתבו הגיעני, במה שדרש ממני ע"ד הענין הנעשה בעו"ה במדינתו כי אינם מניחים להמוהלים למצוץ דם המילה בפיהם מחמת חשש סכנה, ודרש כת"ר ממני לחוות דעתי אם מותר למצוץ הדם ע"י קנה חלול ודעת כת"ר להתיר זה, והנה לדעתי ג"כ יש להתיר זה דהא עכ"פ נמצוץ הדם ע"י זה ומקיימים ג"כ ע"י זה את מצות המציצה וכמש"כ כת"ר בארוכה... והי' יהיה בעזרם ובעזר כלל ישראל וקדושו.²

יצחק אלחנן ספקטור החופ"ק קאוונא

רצוני אך להוסיף כי תיכף אחרי פרסום ההיתר הנ"ל נמולו אצלנו בפראנקפורט עשרים ילדים ועשינו את המציצה באופן הנ"ל בהצלחה רבה תחת פיקוח רופאים יהודים חרדים. שמשון רפאל הירש

סימן נו

עוד בענין הנ"ל

להרב מיכאל כאהן אב"ד פולדא

בע"ה פראנקפורט. [ט"ז אדר תרמ"ח] מעכ"ת,

זה עתה נתכבדתי בקבלת מכתב מעכ"ת נ"י והריני ממחר להשיב עליו כדי שלא אגרום מצדי לשום השהיה.

מ"ה שוחחתי עם בני וגם אינני יודע את פרטי ההנחיות שהציע בכתב ושלח למעכ"ת נ"י. אולם הריני רואה חובה לעצמי להביע את דעתי הנחרצת, שעלינו להצטמצם אך ורק בהנהגת שפופרת המציצה בלבד וכמה שמותנה בכך באורח ישיר והכרחי. בעיני נראה כל דבר אחר — ויהא כשלעצמו טוב כאשר יהא — כהפסד לענין שהוא לנגד עינינו. הקב"ה זיכה אותנו